

Filip Galović
Zagreb

GOVOR ZUBOVIĆA NA OTOKU PAGU U DIJALEKTALNIM TEKSTOVIMA ŠIME ZUBOVIĆA¹

UDK: 821.163.42-1'282

Rukopis primljen za tisak 25. 10. 2022.

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Šime Zubović, autor iz mjesta Zubovića na otoku Pagu, poznat je ponajprije po *Rječniku govora sela Zubovića na otoku Pagu*, koji je objelodanjen 2019., a sada i po novoj dijalektalnoj zbirci *Glasi vrimena (otok u meni)* iz 2022. Njegova je zbirka u cijelosti pisana mjesnim govorom Zubovića, a obaseže više od 150 pjesama, kraćih pjesničkih formi i jedan kraći prozni ulomak. Osim što su tekstovi veoma vrijedni s književnog aspekta, zasebnu vrijednost nosi jezično ruho. U članku se na fonološkoj i morfološkoj razini detaljnije analizira jezik navedene zbirke te se potvrđuje da autor u prezentiranju svojih sjećanja, misli, uspomena i stremljenja, a kao dobar poznavatelj govora, dosljedno bira jezične karakteristike svojstvene tomu mjesnomu govoru.

Ključne riječi: govor Zubovića; srednjočakavski dijalekt; Šime Zubović; dijalektalna književnost

UVOD

Fenomen se hrvatske dijalektalne književnosti javlja početkom 20. stoljeća. Obično se pod time misli na literarnu tvorbu pisanu na mjesnim govorima koja

¹ Rad je nastao u okviru projekta *Dijalektološka i sociolingvistička istraživanja hrvatskoga jezika* (voditelj: izv. prof. dr. sc. Filip Galović) koji je odobrilo i financiralo Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu.

nastaje u vrijeme kada već postoji standardni jezik i kada se na mjesnim govorima stvara književnost paralelno s književnosti na standardnome jeziku. Početkom se hrvatske dijalektalne književnosti uzima kajkavska pjesma *Hrastovački nokturno* Antuna Gustava Matoša iz 1900., a već se 1907. oglasio Vladimir Nazor s pjesmom *Galiotova pesan*, ispjevanom na čakavštini mjesnoga govora Kastva. Važno mjesto zauzima i štokavac Tin Ujević s dvjema čakavskim pjesmama, od kojih poseban značaj nosi sonet *Oproštaj* iz 1914. Zaslužno je, dakako, ime Hvaranina Pere Ljubića koji je 1927. tiskao prvu zbirku čakavskih pjesama, pod naslovom *Bodulske pisme*. Ubrzo je izdana zbirka Drage Gervaisa pod naslovom *Čakavski stihovi* te Mate Balote pod naslovom *Dragi kamen*, a kasnije su se javili brojni autori koji su pisali na čakavskome – pjesnička, prozna i dramska djela.

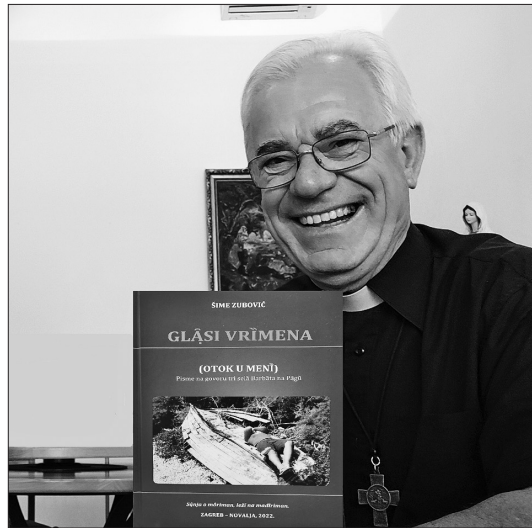
U vrijedna se čakavska pera jamačno svrstava i Šime Zubović, autor iz mjesta Zubovića na otoku Pagu, poznat ponajprije po *Rječniku govora sela Zubovića na otoku Pagu*, koji je objelodanjen 2019., a sada i po novoj dijalektalnoj zbirki *Glasi vrimena (otok u meni)* iz 2022.

Glasi vrimena (otok u meni) njegova je zbirka pjesama u cijelosti pisana mjesnim govorom Zubovića, koja obaseže više od 150 pjesama, kraćih pjesničkih formi i jedan kraći prozni ulomak. Zbirku je autor podijelio u nekoliko cjelina: *Moj svit; Otok u meni; Ruganje na svoj račun; Stare stvari; Muka i potriba; Ništo više i daje; Intima*, iz čega se odmah dadnu naslutiti tematske preokupacije ovog autora. Svaka navedena cjelina izborom motiva sačinjava dio za sebe, a sve se one, premoćnim svojim dijelom, mogu svesti pod isti nazivnik – nekadanji život na otoku Pagu u svojim specifičnostima. Otok je Pag autor doživio kao biće. Biće od kojega sve kreće i kojemu se neprestance vraća: *bura, zora, bonaca, kajić, vala, mul, parići, krivaj, lokarda, ovca, bravčce, maškalić, preja, težak, tersje, diža, karatel, žutica, škorlajica, nadnica, pudar, bremečica, kosir, facol, komeš, škofuni, kračun, luminal, šufit, šterika, žerna, trinoge, zvon, crikva, pop, bužarić, maška, tovar, gladiš, pisma, nevoja, mižerija, kavsa, lumen, cimitar* i još niz toga. Otočki su motivi, stoga, preplavili gotovo svaki stih, u što se relativno često uključuju stvarne osobe koje su bile dio nekadanjega života, a čije naročitosti i odlike autor dobro pamti i vješto opjevava.

Osim što se kvaliteta ovih pjesama ogleda u raznolikosti i raskoši dijalektalne riječi, ona ponajprije, dakle, počiva na umijeću preslikavanja i oslikavanja jednoga iskonskoga, starinskoga svijeta u svojoj originalnosti i jednostavnosti, što ga autor stvara kristalnim potezima i s velikom dozom sentimentalnosti i topline. Zubović nam u pjesmama otpira golemu antiknu škrinju s uspomename i mislima koje nosi iz mladih dana te nevjerojatnom okretnošću i preciznošću uspijeva oživjeti događaje, ljude, tradiciju i svekoliki život jednoga minuloga vremena koje želi predstaviti i

istaknuti, ali se uvelike osjeća i stremljenje da ga trajno očuva. Premda je vrijeme o kojemu autor piše - ljudi, životne navike, poslovi, zanimanja - na izdisaju, sve je to u ovoj zbirci ponovno zabljesnulo u punome sjaju, što ne uspijeva mnogima. Autor, dakako, ne zazire ni od humorne strane. Veoma su interesantni njegovi stihovi u kojima se s manje ili više humora obraća svojim sumještanima, ali i drugim Pažanima, a njihove ljudske crte i navike ispisuje na vrlo dojmljiv i živ način. Lako je, dakako, utvrditi da pjesnik piše s neusiljenosti, da mu misli naviru prirodno, zato njegovi stihovi i jesu protočni, prozračni i odišu spontanošću, a usto su protkani zvukovnim efektima, odnosno eufonijskim elementima, što pridonosi naročito ozračju.

Kako je spomenuto, autor sva svoja sjećanja, misli, uspomene i stremljenja bilježi na svome rodnome govoru – govoru mjesta Zubovića – pa zasebnu vrijednost ove pisane tvorbe nosi jezično ruho. U ovome se članku detaljnije proučavaju fonološke i morfološke jezične značajke dijalektalnih tekstova Šime Zubovića iz zbirke *Glasi vremena (otok u meni)* te se promatraju u odnosu na osobitosti sustava mjesnoga govora Zubovića.

Šime Zubović

JEZIČNA ANALIZA²

IZ FONOLOGIJE

Vokalizam

Vokalski se sustav zubovskoga govora svodi na šest vokala u dugim (*ī, ē, ā, ḡ, ō, ū*) i pet u kratkim slogovima (*i, e, a, o, u*).

Silabem se *r* »ostvaruje kao sekvencija [er], [ēr], [ər] u prednaglasnome i u naglasnome slogu, ali kratko u zanaglasnu slogu« (Vranić 2002: 84), stoga autor dosljedno bilježi popratni vokal *e*: *a na njemu stari derveni stol* (264),³ *bilo da se ide peršut oli pogača* (269), *Bleda si, kaj nika kerpa* (261), *bokun tverdoga kruva* (121), *Doće berzo dani od potribe* (274), *Kad te u gerlu ništo stišće* (123), *kaj priko berda Karmelskoga* (260), *kako će on tersje zamladit* (118), *kerščanska vira* (259), *Ki mǎlu bužicu odma ne zakerpa* (268), *Ki na kermi sidi* (120), *ni kajje kervi više ni* (261), *oto serce moje van govori* (273), *uvik triba deržat miru* (126), *Zajmi mi dvǎ zerna soli* (124).

Vokali na početku nekih riječi stranoga postanja mogu biti reducirani, npr. *ki gre od Rike, oli od Merike* (78), *pa ako triba i do Merike* (189).

Inicijalni se vokal *o* obično ispušta u primjerima poput: *da čǎ će od voga diteta postat* (42), *Gedaj noga drugoga* (54), *judi, ki nuda, u kasnu uru pasivaju* (265), *kaj da su namo zauvik ostali* (259), *kakovi sve judi vuda greju* (126), *ki bi ga nakovoga više i sti?* (47), *ki voli vakovi merci* (302), *Ma ni vo za smih, ni vo za škercat* (31), *moglo bi se reć i vako* (135), *na vomu svitu ima* (50), *nako po starinsku* (245), *namo je Luce* (289), *Okriće sedu glǎvu vamo i namo* (299), *Poštivaj noga ki je sed* (57), *prije i potli, i vako i nako* (242), *sad kad je vakov ni za niš* (166), *sve no čǎ je u duši ostalo* (85), *Ti si oto i nako berzo doznǎ* (235), *u no vrime* (69), *uvik vako posli doboga ića* (123), *vo mǎlo cerveno serce* (301), *zǎto ginda vamo-namo* (212), ali

² S obzirom na činjenicu da sam dulje radio na ovoj zbirci kao urednik te se redovito susretao s autorom i kontaktirao s njim, a poznavajući i njegov leksikografski rad, jamačno se može reći da je sjajan poznavatelj svoga rodnoga govora, ali i da veoma umješno uspijeva značajke vlastitoga mjesnoga govora pretočiti u pisani medij, a čak i nerijetko bira pojedine arhaičnije posebnosti svojstvene tomu govoru kako bi ga u pisanoj formi očuvao. Iz tih se razloga u jezičnoj analizi nema uvijek potrebe pozivati na zabilježene podatke o zubovskome govoru. U slučaju kakvih različitosti navode se određeni izvori ili se pak građa nadopunja podacima iz određenih izvora.

³ Brojka u zagradi pored primjera iz analizirane knjige označuje stranicu knjige odakle je primjer uzet. Brojka u zagradi pored primjera iz autorova *Rječnika* označuje stranicu u *Rječniku* gdje se primjer nalazi.

se javljaju i primjeri bez redukcije: *nidi je na svitu ne bi ovakovu naša* (163), *onako kako je svaki tovar* (101), *onako kako zna* (252), *onakova kakova je i postala* (264), *pa je sve ono najgore za kraj ostavi* (53), *vidi san i ono čg vidit nis sti* (85).

Redukcija vokala i nije rijetka u prefiksu i prijedlogu iz: *A moga si skoristit priliku* (189), *A moji bi zubi zniknuli i padali* (31), *ako se punta od šandal zbužga* (193), *di se je sve moje zgubilo* (203), *Ki ne more motiku tersja skopat* (118), *Laja je bila zdubjeno stablo* (167), *Možda su ga miši kiščiman zvadili* (31), *na kartamin je zgubi i gaće* (150), *ne bi zaga na kraj* (155), *Ne triba zgubit viru* (215), *od svojih vrić u drugi svit strest* (73), *Otu san ribu bi i lešga i speka* (117), *Pofali se je da je skopga* (149), *Sgmo je zgubjeno vrime* (203), *zagašla je na sunce* (289), *Zgubi je bi ništo prije* (211), *Zvana je pari kaj mladić, /a znutra je bi kaj stari blakani kajić* (155), no nađe se i primjera bez redukcije: *izvadi je tabakeru* (202), *izvadila mažinin* (107), *Moreš izmirit veslo na kajicu* (125), *svaku bolest izliči* (248).

Vokal e supstituiran je vokalom i u: *Daću mu za vičeru dvga merka* (171), *Vičera je zaveršila* (210), *kiman je pamet smitala* (146), *pa mi uvik ništo smita* (303), *više nikomu ne smita* (155), vokal u supstituiran je vokalom e u: *Na glavi mu je klebuk* (22), *ni klebuk za tikvu* (270), vokal o supstituiran je vokalom e u: *ako hi je napravi ki Nevajac* (193), *Nevajci su se šalili* (150), *pa da će se preselit u Nevaju* (207), u *Nevaji zvon zvoni* (283).

Vokal i dosljedno je likvidiran na dočetu infinitiva, kao i na dočetu glagolskoga priloga sadašnjega: *i nemojte čg meni zamirit* (87), *i u žensku me robu obuć* (139), *ki će vitar sutra okrenut* (45), *Ki ne more ženu nac* (119), *ma se ne more reć* (154), *Moreš motiku i gramp ostergat* (172), *ona ki ne more berzo krepat* (118), *sve čg tvrda Punta more podnit* (84), *sve će prekrit bisno more* (101); *gedajuć u nebo još bi reka* (221), *pa krocajuć šli umorni doma* (215), *znajuć da in je život ovdı deštrigan* (243).

Vokali mogu prionuti na početku nekih riječi poput: *Biće oto dosti* (300), *i ki sad o otomu brigu briga* (187), *ma ni oto moguće* (299), *malo je otoga ostalo* (55), *puno se otoga bilo dogodilo* (72), *radi otih podrugjivih riči* (106).

U dijelu su ovjera strani konsonantski skupovi u finalnoj poziciji likvidirani uvrštenjem vokala između sastavnica konsonantskoga skupa: *di si svoj teštamenat ostavi* (114), *Već niko vrime teštamenat piše* (32), *veli špalimenat* (214). U poglavlju knjige gdje su rastumačene manje poznate riječi navode se naporedni oblici *kurent/kurenat* (318) i *levant/levanat* (319). U autorovu *Rječniku govora sela Zubovića na otoku Pagu*, primjerice, nahodimo *fundamenat* (89), *grunat* (101), *porat* (278), *punat* (303), ali i *ciment* (48).

U materijalu se sreće nekoliko primjera koji ukazuju na zatvaranje o u u u slogu pred akcentom: *i na koga su svi zaburavili* (188), *Ne zaburavi ni mladi ni stari* (223), *Oću, oću, ma ostavi mi za ubed* (151), u *ubotnici, grugu i lignici* (223),

ubotnica voli prtit (297), za *ubed puna žlica* (290), ali dolaze i primjeri bez te promjene: *Na silu san hi najzad obuka* (136), *obuka san diteske brageše* (72). I S. Vranić bilježi o ovakvim sporadičnim realizacijama (2002: 65).

Vokal *a*, odnosno *ǫ* nakon kasnije kvalitativne promjene, generalno je kontinuant staroga *šva* ($\text{ǫ} < *b, *b$):⁴ *A da ne rečen vamin laž* (176), *A sve skupa neka gre u badanj* (147), *ako ćemo lagat* (163), *dobar čovik* (38), *Geda san u oganj* (136), *i čer, i danas, i sutra* (63), *I danas čujen kako brižna govori* (29), *Je ti još živ pokojni otac?* (151), *Kad bi se na more magla spuštala* (244), *kako će on svetac postat* (118), *Kotaj je bi kaj nika kalamita* (180), *na melu i na đaskamin* (277), *Oganj se je ugasi* (289), *Ovqč više nadaleko ni vit* (181), *Puno hi je ki su vanka u svit šli* (230), *u osan ovih šćapičov* (300), *Vanka gre sǫmo beli prǫh* (227), *vitar puše* (45).

Čakavskim su sustavima svojstveni primjeri nepreventivnih punih vokalizacija slaboga *šva*, a pokoja se takva usamljena potvrda može sresti u štokavskim i kajkavskim govorima. Zubovski govor zna za instrumentalni lik *manon*: *dok si s manon moja lipa vilo* (275), *sada je s manon moja pǫška vala* (18), kao i za lik *kadi*: *Kadi se je ubi merk oli ubotnica* (69), *Gren, putujen, a kadi?* (73), pored kojega se uvukao i *di*: *di se tovar vaja* (58), *uvik su di se dobro ide* (88). Čakavska je vokalizacija izostala u **mǫša*: *je bila u crikvi misa ve nedije* (133), *na svetu misu gredu* (95), kao i u **mǫn*:- *kaj da meni sad govoru* (80).

Premda su u nekim paškim čakavskim govorima zabilježeni oblici tipa *va, vavik, Vazan, vazimat* itd. (Vranić 2002: 42–32), u zubovskome se govoru inicijalni **vb/*vǫ* u premoćnome broju nalaza ostvaruje kao *u*: *Ako si zaburavi uzest osti* (173), *Češ me sobon u kajič uzest?* (117), *da bi sǫmo uvik vako bilo* (275), *Jesmo in baren lumin užgali* (201), *mǫli unuk Roko* (302), *mel užgan od sunca* (239), *Niki je na Lojkovo užga koledu* (78), *nisu se užgali* (218), *Ostavit podlanice, a uzest terje* (154), *pa se uvik kǫra* (282), *svomu mǫlomu unuku berekinu* (253), *uvik ništo pametno govori* (276), *Veli Petǫk, Uskers oli vražji kerneval* (47); *on posli u raju piruje* (255), *ti lipo u brǫdu bruntunlǫj* (128), *U livoj šandali* (97), *u stǫroj veršici oli sperti* (206). Osim navedenih primjera s rezultatom *u*, inicijalni se **vb/*vǫ* u dijelu primjera mogao reducirati: *buhe i šenci* (288), *Malo je boje nego čera* (55), *Na kraju je šǫ čera u Riku* (211), *Nutra je bila jena mat* (251), *oli je ništo drugo nutri?* (300), *šenqč u kerpaturu* (97). Zubovski govor, dakle, nema primjera s rezultatom *va*, no ipak je važno upozoriti da se u Rječniku navodi primjer *vaik*, za koji autor bilježi da je danas uglavnom istisnut.

Jedna od hijerarhijski najviših odlika čakavskoga narječja jest supstitucija nekadanjega prednjega nazala **ǫ* vokalom *a* u poziciji nakon *j, č, ž* premda se pokoji

⁴ Ovdje su obuhvaćeni i primjeri u kojima je *šva* u konsonantskim skupovima sekundarno interpoliran.

takav primjer može čuti u pojedinim štokavskim i kajkavskim govorima. Čakavska je supstitucija s vokalom *a* u analiziranim tekstovima, kao i u govoru Zubovića, zastupljena u nekoliko nalaza. U značenju se 'žed' i 'žedan' bilježe varijante *žgĭ* i *žġan*: *Dodaj mu, jed je uvijek žġan* (224), *na pol žġan oko praznoga pota* (267), *žġini judi, vode nikad dosti* (275), *Žġjnoga je uvijek napojila/i žġj juski ugašila* (186). Jedna je pjesma naslovljena *Zajġt sol* (124) gdje je u glagolu koji nosi značenje 'posuditi' očita supstitucija s *a*. Autor rabi arhaičniji lik *zajġk*: *Ki ima šporak zajġk* (155), *sqmo da ima malo krači zajġk* (152) jer je danas u Zubovićima običnije *jezik* (Vranić 2002: 44), kao što to bilježi i sam autor u svojem Rječniku (437). Važan je glagol *kġat* 'kleti', pa čitamo: *nego se je, kġalo i beštimalo* (96). Zanimljivo je da se razmjerno često upotrebljavaju oblici glagola *počġt*: *A onda su počġli i moji jġdi* (136), *Kad bi naš pop počġ u crikvi predikat* (156), *od kad je Bog počġ stvarat svit* (100), ali cirkulira i novija varijanta s *e*: *i prije neg je počġla* (210). Iako je riječ o obilatoj građi, ona ne sadrži određene primjere pa je dobro istaknuti da se u autorovoj rječničkoj građi sreću i pojedini drugi važni primjeri s čakavskim odrazom *a*: *jġtra* (121), *jġčma* (119), *žat* (471), *žġtva* (471). Dakako, u svim je drugim pozicijama nazal **ġ* izjednačen s etimološkim *e*: *drača mi se zabola u petu* (203), *drugi ostarili i pamet zġubili* (97), *i ne želin se odvezat* (65), *jed ti nima ki brime nosit* (48), *na timenu, od mudrosti, žġvorġc* (90), *od frementuna i žita šime* (253), *u misecu febrġaru* (216), *u noć brez misečine* (218), *umisto bivoga mesa* (104), *Veli petġk* (129), *vidili su da je oto debela greda* (167).

Sa supstitucijom se **ġ* > *a* povezuje i prijeglas *jata* u vokal *a* nakon palatalnih konsonanata, a takvi su primjeri živi i u zubovskome: *gnjġzdo moje jubavi* (62), *I kaj da u njġdra sebi govori* (36), *kad se jġdri i kad se bordižġ* (274), *lancuni, mriže, bela jġdra* (80), *pa bi prama crikvici poša* (259), *Po svakomu vitru, diza bi jġdro* (166), *pojde prama brodu* (301), *stġri misi, tepla njġdra* (80), *U pervanje je vrime jġdri* (166), *Vidiš da život gre prama kraju* (255).

Strajnji je nazal **ġ* konsekventno reflektirao u vokal *u*: *A da ne bude toti jute glġdi* (105), *I kad mi budemo u grobnoj jami* (158), *a mudar misli čġ govori* (269), *Gusine te napale* (295), *kalebi i golubi* (299), *Karankul, misto prġvoga vina, piju* (90), *Ki ne more lajavu susedu terpit* (118), *Lito je vruće* (271), *Muž ti se je naginja* (279), *Nika vela, tiha tuga* (80), *nikoga ni puten pozdravġ* (202), *pa se vata na udicu* (173), *Pun je paučine* (187), *Sa strane sitna muka ferca* (227), *Svi su mi zubi bili na broju* (31), *uz kudiju i pletivo* (176), *za kus mesa* (230).

Stara je sonantna likvida **ġ* dosljedno dobila supstituciju *u*, čime je podudarna s rezultatom **ġ*: *Boje ti je lipo gedat i mučat* (57), *Buha ti je u lancunu* (97), *i dračiva je je bila vuna* (144), *naparičġna je tusta šijica* (96), *odoklec sunce zapada* (211), *On je slġna materina suza* (66), *Sunce je zapalo* (251), *u konobu malo žutice popit* (42), *ukradenu Evinu jabuku* (103).

Govor mjesta Zubovića ide u ikavsko-ekavske govore prema pravilu Jakubinskoga i Meyera, dakako, uz pokoja odudaranja od spomenutoga pravila.

U korijenskim su morfemima očekivani ikavski oblici: *i kad san kaj dite pi mli-ko* (63), *za ovče oli kravje mliko posirit* (125), *i njihova jaka kerščanska vira* (259), *Munjen čovik ča misli govori* (269), *Onda je berzo pobiga ozad* (211), *pa je divojku isprosi* (283), *Po zemji si svakojako sime sija* (235), *svoj i tuji grih* (269), *Vrag je lipi ne da mira* (214), *za to čapaj livon rukon* (245), *Žejan san lipote tvoje* (76).

Očekivani su ekavski oblici: *A ki oto more verovat?* (122), *a noge su je zifrižale stene* (145), *A zvezde su stale i čuhaju* (239), *brez beseđe* (34), *celi je dan vanka* (36), *ki će na ubed prije* (115), *Ki ne more lajavu susedu terpit* (118), *On se retko kad umra* (225), *pri praznoj, oli pri punoj zdeli* (129), *Retko je kad čakulala* (29), *vlaš su mi beli* (165), *za gonit misi oli seno, osedlan* (101), ali ima i odstupanja: *A sve vo ča je u svitu* (121), *Kadi je sad Perina nevista* (132), *nek se pisma rodi* (17), *ova je jubav kaj pina nestala* (18), *Projde kaj niki nenadani vitar* (224), *Zavit činu Gospi od Staroga grada* (46).

Među tvorbenim⁵ su morfemima očekivani ikavski oblici: *dikod uglavnon prazna vrića* (68), *doli pod njezinin nogamin* (213), *Gori na nebu i doli na kraju* (239), *I opet san ovdi* (72), *I zašto su, fala Bogu, ovdi i obastali* (46), *ima je glas svitliji, veseliji* (244), *Još san ovdi* (160), *kad je nedija* (47), *mukliji i nikako tužniji* (244), *nidi ne gren* (43), *od kosira, ostija i vesla* (228), *Pa je bi malo pofuznu doli* (211), *pa uvatit ribe dvi kašete* (276), *Pit malo – nidi ne vodi* (157), *skoro dvi ure* (299), *sve pasane godine, kaj i lani* (95), *Ti si gori, na nebu* (262), *uz kudiju i pletivo* (176), ali dolazi i *Bili su debeli i dugi do kolen* (136).

Stari je slijed *re* sustavan u glagolu i njegovim izvedenicama: *Kad nare-steš* (149), *Nutri je samo narešla bremečica* (181), *punasto pomalo reste* (194), no nema promjene u *niki mi ga ukrast neće* (60), *kaj da će ga niki lupež ukrast* (100), što se i očekuje u govorima Metajne, Zubovića i Kustića (Vranić 2002: 88–89). U značenju se ‘vrabac’ u zubovskome rabi imenica *kućar*, kako je zabilježeno u Rječniku (152).

Uobičajen je leksem *grob*, odnosno ne dolazi primjer tipa *greb*: *diteska zikva i grob* (66), *gladan se ne gre u grob* (175), *Ki drugomu kopa grob* (153), *Ni groba mu u cimitru ni* (205). Za značenje ‘groblje’ rabi se imenica *cimitar*: *more i kanat, žgl i cimitar* (85), *slabo vino u cimitar vodi* (157).

U riječima se tipa *tepal*, *teplinja*, *teplit* i sl. ogleda jedna od praslavenskih dubleta **topl-/*tepl-*, dakle ona s vokalom *e*: *da bi u teplinj bile na miru* (213), *kaj mu*

⁵ U nekim primjerima nije sigurno je li krajnje *e* kontinuant *jata* ili potječe od staroga *e*.

tepli serce i pluća (22), na *teplomu melu* (18), *Ovdi su teple juske riči* (197), *teplih riči mojih judi* (60).

Konsonantizam

Fonem *ž* ne čini sastavni dio konsonantizma ovoga govora, što je jedna od temeljnih čakavskih vlastitosti. Prazno je mjesto u kojemu se nije razvila fonemska jedinica *ž* u govoru Zubovića zaposjeo *ž*: *žigericu od šica* (135), *žigericu i utrobicu* (96). Imenica se *žep* ne govori, već redovito *tqška*, kao što se sreće na više mjesta u zbirci: *i u tqšku sterpa* (156), *U tqškamin mu je mokulivi facolić* (22), *u tuju tqšku* (191). Bitno je ukazati i na imenicu *svidožba* (360) u autorovu Rječniku.

U zubovskome se govoru fonem *x* u svim pozicijama obično vlada kao čvrsta jedinica: *a mriža je već hićena* (54), *dvi ure hoda* (133), *hiti čq daje od sebe* (98), *Jesu hi nikamo van hitili?* (137), *mertq̄v za oto ne haje* (157), *Sq̄ma tvrda hripa* (77), *Seli su na jenu velu herpu soli* (105), *U konobi, u debelomu hlq̄du* (115); *A zvezde su stale i ćuhaju* (239), *brez ćuha i dq̄ha vitra* (218), *Buha ti je u lancunu* (97), *dvq grjon napuhnjena miha* (149), *Friška bura je dq̄niman puhala* (139), *i je presq̄hnula u Slatini Vruja?* (133), *i za grihe pokoru svaki dq̄n čint* (103), *ja san onda jedva odahnu* (137), *Judi će u velomu strq̄hu živit* (101), *kaj da je on ocu potihq̄ govori* (188), *kaj strahivi kaleb odliće* (83), *Na dnu kuće, na tlohu* (164), *Nek sve naše grihe oprosti* (104), *Njega rashlq̄di majštrq̄l* (120), *njihova jq̄ka keršćq̄nska vira* (259), *sve mu se vraća kaj suho zlq̄to* (126), *u konobi napuhani mišćić* (97), *u livo uho* (143), *u smihu i grihu* (225), *živu kaj muhe brez glave* (141); *Boje verovat, nego strq̄h provivat* (122), *Brez soh se ne more vozit* (174), *Ču san iza sebe glq̄s i smih* (106), *i da više ne bude prq̄h i ilo* (44), *ni ćuh, ni sluh, ni duh* (98), *od dugih kadin* (228), *On ti je kaj napuhan mih* (270), *radi otih podrugjivih riči* (106), *siromq̄h i potriba* (146), *svoj i tuji grih* (269), *vrića suhah i friških brabonjkov* (181).

Harmoniju remeti pokoji usamljeni primjer u kojemu je *x* nestao bez traga, npr. u imenici *ijada*: *Ijadu godišć je već pasalo* (100), *ijadu je tq̄jni* (75) te u oblicima glagola *odit*: *Gušt in je na sviću odit* (92), *Oduvik se je doli na vesla odilo* (78), *Ovdi su judi s kokošamin odili spat* (46), a u ponekomu primjeru *x* ima supstituciju *v*: *i sve čq se u lopižu skuva* (110), *kuva se još kadi polenta na loju?* (132), *kuvano je zeje* (282), *Skuvat ga u slq̄noj vodi* (194), *u bruncu se je uvijek ništo kuvalo* (163). Zanimljivo je istaknuti da se govori *kruh*, ali je u kosim padežim *x* supstituiran s *v*: *i ne bi brez soli ni kruh ila* (124), *u veloj se je kopanjici kruh misilo* (163), *baren kruvon* (102), *Boje se zapit vinon, nego kruvon* (157), *Kruva je uvijek bilo malo* (230), *U žejamin je kruva bilo* (230). Glagol u značenju 'htjeti' glasi *stit*, pa odatle i oblici: *A i prije bi da su sq̄mo stili* (133), *a Pq̄zani su mu se onda stili narugat* (167), *kaj da ni stila stat* (40), *Ništo san sti lipoga donest* (203).

Fonem je *f* stabilan u sustavu, a počešće dolazi u riječima stranoga postanja: *Ako ne, more se latko fermat (172), čovik će pofumat svoj španjulet (295), fortuna od juga (45), frigani na mąsti i na loju (44), i fratri ki se retko molu (130), Jena žena meje u šufitu (227), kad je naša ferja i blądan Božića (47), Kita će užgivat šuferinon po nebu sviće (243), načmi sir i poji frišku skutu (98), niki su se u fameji pitali (42), niki šold od fureštov ušparaju (88), njihova znąna furbarija (242), On raje čuha sąmo svoje fandonije (141), parila je kaj da je fetiva (264), pojist baren jednu fritu (175), Prova terpi i gruje i frą (127), Smiluj mi se, čą san da zlafernicu (253), Trąg čą je ostą – dumboki je friž (73), u misecu febrąru, pred puno godišć (216), vidi si kako krez facol (112), žito oli frementun (227).*

Fonem se *f* pojavljuje i kao rezultat izmjene staroga skupa *pv* (< **pъv*): *svoje ufanje u Boga (218), U Boga se ufaj (58).*

Skup se *xv* (< **xv*) sveo na *f* u poznatim primjerima: *Fala za svaki Tvoj đan (237), Lipo mu zafali, kumpare (224), Ma ki bi pofali no čą je munjeno (141), Ma, fala Bogu, judi su se škapulali (216), neka i na otomu Bogu zafali (124), Otąc će rado pofalit i najgorega sina (141), pofajenje munješćini (141), Vela in ząto bila fala! (30). Ovdje odstupa glagol uvatit, gdje je fonem *x* likvidiran iz skupa *xv*: a da hi sve obądeš uvati te mrąk (94), da me ne uvati muka (110), Kalaću mrižu i uvatit cącu (117), Ki bi svu ribu od mora uvati (238), ono čą je mriža uvatila (252).*

Fonem je *j* nastupio kao rezultat jotacije skupova **dj* i **đj*, što je važna odlika među oznakama starine: *ako ti tujin zapovida (195), Anjeli će od svukud skupit judi (101), čą ćeš boje, moj rojeni brate (274), čą je starija, oto je tverja (171), i kunfni i meja (197), i puno Božjih anjelov š njin (102), ką kaj sunce u zoru se raja (260), Meju njiman gladiš i draća (220), nek te anjel u nebo pogura (152), Neka reće-ju judi, rojaci i braća (220), nikako krivo nasajen (208), od svojih mlajih odąvno dricąn (33), Ona se je drujdi nahajala (230), Onda se je preja života prekinula (30), Poglojat suhe kosti (283), Rojaće moj, uvik triba deržat miru (126), Rojen san u jenąru (42), rojena da bude Mater milostiva (260), Ruke tverje od tvrde zemje (209), sad ga meju namin ni (205), Sveto Porojenje (280), svi smo bili šesni, mlaji (246), svoju odmotivaju preju (250), teškon mukon posajeno (182), u škrinji cukar i tri klutka preje (97), U tujini ni mi bilo (60), za bąrbu, rojaka i rodicu (237), zafali mąloj gospojici (301), Zapivaj lipo za svoj i tui život (223). Jedini je izuzetak imenica evanđeje: Evanđeje je bilo po Ivanu (20).*

U današnjemu je zubovskome govoru narušeno razlikovanje afrikata *č* i *ć*. Fonem *ć* dolazi na mjestu staroga *č*, kao i starih skupova **tj* i **tvj*. S obzirom na činjenicu da je riječ o književnome izvoru, radi lakšega se razumijevanja bilježe oba glasa: *Barkuni su čoviku i oči i uši (170), Ovdi su teple juske rići (197), Posolica je i niko dobro učinila (213), Šperkje su na broju – četire (171); Glądna su mi braća*

(293), *i niš ne steć, ni imat* (196), *Jena stȃra, kamena kuća* (163), *Tiha noć, čȃ je zagerlila moj kraj* (83).

Govoru je mjesta Zubovića svojstven šćakavizam: *dȃvna propušćena prilika* (51), *i svaku lupešćinu u sebi ubi* (238), *Kad dojdeš u moja godišća* (266), *more bit kosa i kosišće* (23), *Možda su ga miši kišćiman zvadili* (31), *na dolnjemu kraju blišći* (78), *na keršćenju i na piru* (222), *napušćeno i sasvin zaburȃvjeno* (181), *Niki sȃmo fȃlu jusku lupešćinu* (141), *pred puno godišć* (216), *Reka je pren da je natašće* (151), *sad ga bolest stišće kaj ruzinava kišća* (269), *Spušća se kaj smamija od Planine* (204), *stačice, mašteli oli badȃnji pušćala* (217), *stȃra ruzinava kišća* (32), *u osan ovih šćapićov* (300), *vit koliko ti triba sirišća* (125), *za mir i oprošćenje* (29), *Zapušćen je, niki ga više ne triba* (187).

S odrazima se skupova **skj*, **stj* i njihovih sekundarnih varijanti povezuju odrazi skupova **zgj* i **zdj* i njihovih sekundarnih varijanti, pa je u tome svjetlu vrijedno istaknuti sljedeće nalaze: *di su mi se možjani zgubili?* (106), *grozje i žmuj dobroga vina* (182), *Grozje je u Slatini lipo dozorilo* (217), *Hiti je u stȃro gozje i odi spat* (189), *i zaklon od dažja i bure* (264), *kadine od tverdogal/gozja čverstoga sićanja* (64), *livade i njive, lozje i grozje* (258), *možjani bi mu u naperšnjak stali* (268), *on uvijek isti: po dažju, jugu i buri* (231), *roson i dažjon blagoslovjeno* (182), *sti san na kamarižu grozje zobat* (70), *Tribaš klȃst u svoji možjani* (189).

Skup je *čr* (< **čbr*, **čer*) u pravilu prometnut u *cr*: *i kaj nȃjtanje prašȃško crivo* (171), *Nosi je cervenu kurdelu* (52), *oni cerveni sad su beli postali* (213), *Sti san nebo u cerveno piturat* (70), *sve čȃ je cerveno, crno i belo* (129), *za noga ki u guzići ima cervi* (128), *Zȃ to natoči cervene kervi* (261). To ne znači da zubovski govor ne pozna poneku realizaciju s očuvanim skupom *čr*, kao što to srećemo u Rječniku, npr. *čerpat* (53), *čerpanje* (53), *črišnja* (55).

Od staroga konsonantskoga skupa *čt* (< **čbt*) očekivano biva *št*: *I svud okolo, nȃš pošten svit* (94), *Ki ne more pošten bit* (118), *Kako oni s poštenjen stoju* (126), *Viru i poštenje su ostavili* (201).

Konsonantski su skupovi *šk*, *šp*, *št* razvijeni u primljenih riječi: *Dobro vino nikomu ne škodi* (157), *i grišnoga čovika od griha škapulala* (154), *i na kȃrte briškulu zaigrat* (169), *je bila vela, škura konoba* (164), *kaj da su za škandȃj zalipani* (54), *Lipi škoju moj!* (61), *Okolo su bili ormȃri, katride i škabeli* (164), *Ona bi dvȃ punta na škofunu uplela* (156), *pa u kantunu konobe škapulat* (189), *u mrȃk, škuravinju i maglu* (235); *domȃću dešpetivu dicu* (127), *Jene su žene malo šporkije* (96), *na špagu je visilo* (112), *nagrišpali lišo lice* (80), *neće za dešpet stat* (131), *uvatit veli špalimenat* (214), *za jedȃn španjulet* (202), *Zmorašnji su ništo dešperaniji* (96); *A skoro je lipo i zabeštima* (105), *di si svoj teštamenat ostavi* (114), *dobra i vridna beštija* (52), *kad je štajon za rizanje i za košnju* (47), *kaj svetoga Pavla u nediju pištule* (69), *Kuštali ga u niko prošlo vrime* (48), *nego se je, kȃlȃlo i beštimalo* (96),

Njemu *samo* puna bušta (153), *od muke i potrebe* deštrigani (94), *Oto će bit dan suda i kaštige* (101), *Ribari su na pošti* (54), *Svacomu gostu i fureštu* (91), *žalosna tovarja štorija* (51).

Prefigirani se oblici glagola **j*bi ostvaruju s neizmijenjenim skupom *jd* u kategoriji prezenta: *a ja želin da sve lipo projde* (273), *da hi sve obajdeš uvati te mrak* (94), *da niš ne pojde vragu* (20), *da niz levant pojden doma* (106), *da pojde trudna spat* (41), *da sve zlo od svita pojde* (262), *Di hi ostaviš, toti hi i najdeš* (91), *i da čq prije dojde ka promina* (136), *izajde svakojaki grih* (270), *kad kaj prijatej dojde* (21), *Kad zajde od svoje kuće van* (33), *Kada puten Stargog grada pojden* (273), *Nek Krajestvo tvoje dojde* (262), *neka najde niki drugi svit* (118), *onda svojoj miloj Gospi dojden* (273), *U libru života nek se najde* (160). U infinitivnim osnovama skup *jt* nije zadržan: *da moru još za sunca, doma doć* (217), *i na njih će onda Božji red doć* (101), *misto za stolon uvik nać* (20), *Morali su silon okolo Časke poć* (217), *poć na moj Veli žql* (221), *neće majci, lišo proć* (101), *Škale su ti za zać od kuće vanka* (265).

U govoru Zubovića mjesto fonema *l* sustavno zastupa *j*: *Cerne oči kaj najdubji bunar* (122), *čq san jadan i nevojan učini* (253), *duge su in grabje* (291), *Duperajte kjuć i kraćun* (87), *Govori je da je boji špiker* (206), *Isus je traži svaku zgubjenu ovcu* (145), *Jed oni su pravi judi bili* (201), *kaj u glādnih tic kjunj* (174), *Kajić se buja, vajja, naginje* (214), *Ki bi prekopa vo naše poje* (238), *Malo je bi gobav i nakrivjen* (206), *moj zgubjeni svit* (203), *na košuji kuralin* (107), *napravjen, umišen i uvajan* (44), *ni kapje kervi više ni* (264), *nikoga ni puten pozdravja* (202), *Od teške čoviče nevoje i muke* (229), *Odi je pogerbjen* (202), *On nan je Božji i juski đar* (223), *pa naša čejad dohjni kraj ni vidila* (213), *pozdravjan vas, sad mi je prilika* (273), *pravi čovik, prijatej i drug* (125), *Sam, i nako nakrivjen* (272), *Spominjen ga, da ne bi bi zaburavjen* (52), *Tverda koža i žuj do žuja* (220), *U nju se drop stavja* (161), *U postiji se na košujicamin spālo* (164), *u staromu zadimjenomu šufitu* (222), *u zdravju, jubavi i srići* (197), *u zemju ne sije i ne sadi* (198), *zauvik od lica zemje nestali* (188).

Mijena je finalnoga *-m* u *-n* konsekventno zahvatila dočetak gramatičkoga morfema: *da čq prije pobignen odovdec* (106), *Ma čq ki još ima s tin?* (225), *Mukon je i potribon zgojeno* (182), *nek se ona sāma pofali svojin pustin dilon* (142), *Niman ti sad soli na ruki* (124), *pa da tancan od veseja* (110), *Pod kerpaturon san se stisnu* (139), *poglati bi berci i kimnu bi glavon* (180), *sāmo da nan mertvaški zvon zazvoni* (243), *vajda je bi zadovoljan š njon* (180), *vatan vezu sa sviton i govorin* (252), *ti govorin zādnji put* (161), *vrime in je učinilo svoje* (188), dočetak leksičkoga morfema brojeva *sedan* i *osan*: *Za veli blajdan radovalo se sedan dan* (244), *osan trakov od merka* (301), *u osan i pol na misu gredu* (115), kao i nekih priloga: *dikod uglavnon prazna vrića* (68), *više oli manje, oli uglavnon, sām* (46). Na dočetu leksičkoga

morfema promjenjivih vrsta riječi *-m* ne mijenja svoju prirodu: *i veli dim* (137), *škeram mu pukne* (120). U jednome je stihu zabilježeno *koža od korama* (193), pa je nominativ jednine *koram*, kako i stoji u manje poznatim riječima (317).

U zubovskome je govoru lateral *l*:

a) zadržan na dočetu riječi u imenica, pridjeva i priloga: *ako nimaš stol* (169), *bankal je je bi za buru* (29), *jed si veli del moga svita* (261), *kad se je diza derveni maštel* (228), *kaj u no vrime, koljanjski vol* (183), *kaj visoki jarbul broda* (62), *Kotal je bi kaj nika kalamita* (180), *Krez luminat* (29), *Moja si radost i moj bol* (61), *nek te anjel u nebo pogura* (156), *od šandale u postol* (193), *oli prasac oli vol* (184), *Oni po moru sol siju* (90), *pa da se i otq mirakul dogodi* (31), *sve čq svajdanji posal išće* (23), *U nebeski si me vertal kuštq* (235), *u pakal će s vraziman poč* (102), *U selu su kotal imali* (180), *za vo malo poja i sol* (64); *glqdan san, i gol, i bos* (236), *Pa i ti vesel budi* (280), *pa vesel i sritan kaj dite* (221); *A ima ovd i pol jelita* (110), *kaj da niki nima ni pol uha* (69), *s malo više od pol pameti* (146), *U šici od pol kila škerpoč* (97), *Treta je Gospe odozdol* (260);

b) zadržan na dočetu unutarnjega sloga: *I čovik pod rašelkon* (130), *i nq ku bāndu glāvu voltat* (45), *I pop se kod oltara zabuni* (269), *na dolnjemu kraju blišči* (78), *Odozdol, od dolnjega kraja* (95), *stolčići i dikq katrida* (180), *Terkalo pod briščičion, na Dolcu, u kantu* (181), *u palčenjaku ti je drača* (293), *Vidi se i dolnje i gornje more* (77);

c) utrnut u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga: *A jq san onda jedva odahnu* (137), *A mqli bi plaka oli narika* (176), *čeka san da se čq lipše dogodi* (136), *Dide Mikulica bi uze stari provin* (180), *Govori je da je rojen za pulitiku* (155), *i otoga dāna nis niš, ni i, ni pi* (136), *jed se govorilo da bi užq i krqst* (154), *Jedān put se je Josa njon doveza u Pag* (167), *kad san se uskovisti* (85), *ki ga je moga fermat* (71), *ki se je komu rodi* (69), *Krez mqli barkunič bi pomjivo geda* (259), *Miri je provinon* (180), *ne bi zaša na kraj* (155), *ni naša ni jedān kajić* (78), *nis se jadan maknu od komina* (136), *reka je dide Mikulica* (144), *Škofuni san berzo odmaknu* (137), *Živi je u njegovo vrime* (167).

Rasterećenje napetosti u rubnim zonama sloga funkcionira na ove načine:

– slabljenje slivenika *č > š*: *dotat zeru uja i ostike* (194), *Fqla za košku, brqva i mašku* (237), *i ribarski i težaški pot* (66), *Malo, nako, po sejašku* (166), *Mertvaški zvon je zazvoni* (30), *Oto nek presudi liški medvid* (151), *po turistiškoj sezoni i intrqdi* (199), *u maški kq leži u kantunu* (223), *za junaško zdrqvrje upita* (265);

– slabljenje zatvornika *g > j*: *A di bi drujdi moga bit?* (72), *doma u poju i drujdi* (26), *kad je naša ferja i blajdan Božića* (47), *kad je nedija, kad je sajdan* (47), *sad su svajdanje mi brime* (80), *Svaki je on blajdan i sajdan* (33), *Vo su van naše lipe svajdanje pištule* (69), *za sajdan šandale, za blajdan postoli* (29);

– redukcija šumnika: *A ja bi uža obuć fine, gosposke* (136), *bili oto tovarji, oli juski grisi* (171), *brasko, hajduško i hervasko* (94), *juski i kerščanski poklon* (193), *juski, kerščanski, hervaski* (66), *kad su u padelici barbaski pici* (148), *oli magarac po gosposku* (51), *Parile bi kaj mąla diteska zikva* (193), *Već je otubar* (272).

Primjetna je tendencija za uklanjanjem netipičnih konsonantskih skupova na način da se prvi član skupa likvidira: *čudnovata morska tica* (62), *pa si vidi tica* (294), *radije bi bi čela oli mąli mrąv* (266).

Dobro je spomenuti i neke druge promjene u određenim konsonantskim skupovima. U skupu se *gl* likvidira drugi član u primjerima *Gedaj, mąli, reka mi je dide* (78), *kaj da krez otvoreni barkun gedan* (85), *u zvezde sritan gedat* (221), ali nema promjene u: *Gladišon je i dračon bilo zadračąno* (46), *glądni oli siti, oli niki malo pripiti* (46), *Svi su oni glądni po vičeri* (88). Konsonantski se skup *kl* čuva u nizu nalaza: *Judi su ga se klonili* (111), *ko će klast vrime, pošpijat* (265), *za kojimu, klapun i čaračąšku* (237), *Tuka bi bi pol ure klompačon* (244), ali može biti izmijenjen u *kj*: *nego se je, kjaló i beštimalo* (96), *Prokjastvo je vo sinje more* (216), ili se može drugi član likvidirati: *a sad ga bolest stišće kaj ruzinava kišća* (269), *Možda su ga miši kiščiman zvadili* (31).

Sonant *v* u susjedstvu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r* u istome ili u sljedećemu slogu u manjemu broju ovjera može biti eliminiran: *bi jako srabjiv* (147), *kaj gerdni srađ* (136), ali *Četverta je Gospe Vela* (260), *četverti je đan malo pomolala* (139), *Kad mertvąški zvon zvoni* (99), *sad je žgójni mertvąc* (151), *Njzina je duša bilo kaj stvorena* (29), *od neba na vu tverdu ledinu* (236), *Tąkja je tverda kaj kost* (172).

Skup je *vs* (< **vbs*) nakon redukcije poluglasa i provedene metateze prometnut u *sv* u većinskim primjerima: *a svakoga se je posla čapivala* (29), *Kaj da nan sviman fali* (205), *Selo je bilo na repu i na kraju svega* (46), *Svi su mi zubi bili na broju* (31), *Zną da sve na vomu svitu pasiva* (32), *Život je sviman namin potribit* (225). U liku *svąs* metateza nije provedena jer je *šva* u jakome položaju dao *a*, pa nije prijetio razvoj netipičnoga konsonantskoga skupa: *a bi je on svąs* (111), *svąs je vergul i konkulađ* (166), *svąs ruzinav, stąri očev grąmp* (187).

Supstitucija je intervokalnoga *ž* s *r* u prezentskoj osnovi glagola 'moći' (< **mo-gti*) obilato potvrđena u materijalu: *jed sąmo otako moremo znat* (104), *moreju obastat* (245), *moren slobodno reć* (236), *moreš na miru kaj tovar zihat* (264), *ne more se napraviti buža u moru* (267), *ne moreju prebrojiti* (71), *oto se more dogoditi* (248). Rotacizam nije zahvatio prilog *možda*: *možda je jadno krepalo!* (144), *Možda je oto sąmo jena vela* (84), *Možda je otako sad i boje* (188).

Da je u određenim slučajevima došlo do kontaktne i distantne asimilacije, prezentiraju dostupni nalazi: *i š njin svi godišnji sąjdani* (201), *On znađ najboje čą će već š njiman učint* (302), *Š njega se ne vidi Šolta* (77), *Š njon je šlo jeno vrime* (30),

volu svi š njin putovat (299); *Kod ribara su čizme oli buce* (22), *od vitra ošušeni* (94), *Roba se šušī* (112), *trāk od šušēnoga merka* (110), *zaglavila u čizmi* (158),

Zubovski govor zna za kontaktne i distantne disimilacije. Kontaktna je disimilacija očigledna u: *kaj spočeni tovari na gumlu* (73), *Tovari in se na gumlu vajaju* (89), *u tu sumjivu Europu intapat* (302), a distantna u *lebro od prašca* (135), *Lebro od škopca* (280), ali: *kaj okruglo sebro* (256), *Kjun mu je bi kaj od sebra* (187).

Fonem se *n* često javlja kao navezak, obično u dativu, lokativu i instrumentalu množine imeničkih riječi: *A ja i daje nikamo u misliman gren* (73), *čq reć sviman vamin na kraju* (53), *drugiman dāli* (40), *je ništo s mojin zubiman bilo* (31), *pravedniman će Isus pružit ruku* (103), *Puše još u Barbatiman bura* (133), *Za njiman se nikad ne okrići* (88).

IZ MORFOLOGIJE

Imenice

U vokativu jednine imenica muškoga roda alterniraju nastavci *-e* i *-u*, bez obzira završava li osnova palatalnim ili nepalatalnim konsonantom: *lipi moj čoviku* (126), *moj kumpare* (151), *Munjenjače*, *a čq ti ne vidiš* (105), *oli si ti, kumpare, ćuknut* (126), *zqč nan one, svitu, služu* (171).

U instrumentalu jedine imenica muškoga roda nastavak *-on* sustavno dolazi u imenica kojima osnova završava nepalatalnim konsonantom: *i poton se je vina nazdravilo* (180), *Jesu gologa bankalon zagernuli* (102), *Judi su se pod zidon zajatili* (204), *ki je prāvin puton Božjin odi* (102), *Onq ki ne derči za poslon* (131), *pa rodi jāko retko zrelin plodon* (142), *pod pizon godišć i muke i potrebe* (95), *s kruvon od tvrde kore* (197), *š njin za stolon* (111), *Tākja ti je britvolinon udelana* (172), a nastavak *-on* dominira i u imenica kojima osnova završava palatalnim konsonantom: *bijcon oli prostirkon* (22), *i lenci pod kamarižon* (130), *Judi su tiho za križon odili* (251), *Onda hi neću morat nožon na tanko rizat* (300), *pod briščičon, na Dolcu* (181), *Pod somičon ima visoki šufit* (163), *s mālin repičon od pozqdi* (136), *s prijatejon podili* (186), *Škandajon brageše šaldivaju* (92) osim u izoliranome primjeru *ocen*, gdje je redovito *-en*: *onda bi s ocen pomalo doša* (259), *prije mrāka s ocen i braton* (221), *u Slatinu san rado s ocen odi* (259).

U instrumentalu jednine imenica srednjega roda nastavak ovisi o palatalnosti dočelnoga konsonanta osnove: *A ki sāmo veslon šija* (120), *Boje se zapit vinon* (157), *nek se ona sāma pofāli svojin pustin dilon* (142), *sa stijon i sedlon osedlān* (103); *Kako oni s poštenjen stoju* (126), *lozjen i terstikon zajaćeno* (182), *uvik s ufanjen* (209).

U instrumentalu jednine imenica ženskoga roda *e*-vrste nastavak je uvijek *-on*: *Čoban pod smokvon u hlādu* (130), *dvā grjon napuhnjena miha* (149), *i presici motikon na pero* (37), *Mat je s dicon okolo komina* (204), *Ribu s glavon ne gucaj* (57), *s pomjon i pacijencon* (194), *stāron batekon podsubatān* (33).

U instrumentalu jednine imenica ženskoga roda *i*-vrste u građi dolazi nastavak *-ju*: *Ča san sagriši: mišju, ričju i dilon* (253), *Ričju, siromāh i potriba* (146), a u paškim je čakavskim govorima ovjereno i *-jon* (Vranić 2011: 37).

Kratka je množina sustavna u jednosložnih i dijelu dvosložnih imenica muškoga roda, tj. nema proširenja s *-ov-* ili *-ev-*: *auti i judi, kalebi i golubi* (299), *bolu me njegove rane i njegovi križi* (63), *čā pasiva kaj i lānjski snizi* (121), *glāsi se ne čuju* (75), *Kaj da su me svi gromi u glāvu udrili* (106), *kaj da su namo ānjelski kori* (175), *kaj da te tiraju i vrazi i bozi* (127), *kaj u glādnih tic kĳuni* (175), *Naši su didi i oci zgrišili* (156), *nikakvi vitri ne pušu u raju* (45), *njihovi voli, tovari i jānjci* (259), *Peteroši: radišni, kaj i miši* (88), *stāri misi, tepla nĳadra* (85), *svi beli kalebi na škoju* (247), *Znā je dobro ki su vitri puhali* (45), *Žuji su bili māli i veli* (229).

Sasvim je prirodno očekivati da se u akuzativu množine imenica muškoga roda sreće nastavak *-i*: *gren sfragat friški pešemoli* (124), *Jedān žmerg je gavuni po dnu goni* (139), *oni svoji brāvi muzu* (90), *pa sad sādān panji u ledinu* (235), *šperkjon zubi čistiju* (90), *za noga ki u guzici ima cervi* (128), *Znān i judi ki su šli priko mora* (160), *Zrelo su grozje u misi stāvjali* (217).

Imenica je *dite* sačuvala karakteristike negdašnje *t*-promjene, pa u genitivu, dativu, lokativu i instrumentalu ima proširenu osnovu konsonantom *-t-*: *bavarin od diteta* (112), *Sve više gedan očiman diteta* (303). Imenice koje su pripadale staroj *n*-deklinaciji u svim padežima, izim u nominativu, akuzativu i vokativu jednine, imaju proširenu osnovu konsonantom *-n-*: *rasperćuje čovika od zloga brimena* (260), *s teškin svojin od života brimenon* (59), *viran je težāškemu brimenu* (36); *kaj čā je čini puno vrimena prije* (32), *gruba i kervava vrimena* (261), *Po lipomu i grubomu vrimenu* (36), *vrimena su glāsi* (17); *Ako je nosiš na ramenu* (189), *i kameni zidi čoviku do ramena* (59); *brez simena* (207); *ni mene, ni moga imena* (235), *oto su tvoja imena* (295); *nabrekloga vimena* (271).

U genitivu množine imenica muškoga roda u najvećemu je broju slučajeva nastavak *-ov*: *A bi ti je on čovik brez tičov* (207), *A ni težākov, ni za lik* (74), *Bilo je uvik kervavih žujov* (228), *do trejset prascov* (207), *herpa surih hićenih babujov* (181), *i puno pikov okolo* (194), *i pužov punu zdelu* (289), *iza nikiĳ dalekiĳ škojov* (83), *kako su i prije Indijāncov* (150), *Ki se od mladičov u selu ženi* (69), *māsnī su od loja i ucvirkov* (198), *Nosi bi panjov velo brime* (52), *osan ovih šćapičov* (300), *Oto je Gospe čobanov i težākov* (260), *sprāznit dinarov pun takujin* (124), *tverdiĳ žujov pune* (228), *vriča suhiĳ i friškiĳ brabonjov* (181), a rijetko se može pojaviti

i nastavak *-i*: *brez timuna i brez pajoli* (166) (pored *More je sve do pajolov došlo* (214)), *jed su blizu kraja na destak metri bili* (139).

U genitivu množine imenica srednjega roda veoma je živ nastavak *-ø*: *Bili su debeli i dugi do kolen* (136), *jed smo od čistih ust zlatne riči greju* (141), *Kajić je sad brez vesal* (166), *koliko godišć ima njegov vik* (125), a u izoliranim je slučajevima ovjeren i nastavak *-ov*: *od svih selov potira* (259).

U genitivu množine imenica ženskoga roda *e*-vrste u golemoj je većini riječi nastavak *-ø*: *Brez soh bi bilo još i gore* (174), *dojden praznih ruk* (299), *jako malo sip* (173), *Kad bi se dobrih rib ćapalo* (176), *Koliko je sten na kargu diga* (187), *ni bilo važno ka od žen dite buja* (176), *od spoćenih težakških ruk* (187), *Ovacc više nadaleko ni vit* (181), *panjov i platic rascipali buž za novi cipi skopq* (187), *Su Metajinari čq sardel ćapali* (133), a samo se rijetko sreće i nastavak *-i*: *ijadu je tajni* (75), *Oko jedanašt uri, šli su marendat* (105).

Dativ, lokativ i instrumental imenica muškoga roda izjednačeni su u nastavku *-iman*: *čq sve gred u tvojim putiman* (61), *dida roziman u guzicu pogodi* (53), *je ništo s mojim zubiman bilo* (31), *na konjiman jaše* (291), *okolo po bociman blakqn* (166), *pa zemju meju panjiman skupi* (36), *pijaniman Metajnariman je subqt* (92), *Rakija se je pekla u njihovim kotliman* (180), *spi na madiriman* (19), *Za tovariman su svi u selu žalovali* (216), *Znaq je on ćud vitriman* (45), *zvoni bi za judi u kajićiman zvonili* (244).

Dativ, lokativ i instrumental imenica srednjega roda izjednačeni su u nastavku *-iman*: *i s otvorenim vratiman brez lise* (181), *kaj i koška na jajiman* (168), *Moriman si odredi kraj* (235), *Sanja o moriman* (19), *sve se češće u seliman doggaja* (99), *u pakqł će s vraziman poč* (102).

U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica ženskoga roda *e*-vrste redovit je sinkretički nastavak *-amin*: *Bremećicu po stagnicamin indikivaju* (90), *Jq se minjan u minamin vrimenta* (63), *Jedqn je brqt više za ovcamin* (94), *Na gredamin kovse i peršuti* (163), *na suncu, misecu i zvezdamin* (100), *nogamin dotičen* (62), *Kroci in u rukamin ingordani* (54), *Nosili smo u rukamin* (140), *Po kqntu u šandalamin gren* (231), *u kamarižu, tersju i tikvamin* (223), *u njihovim pustin besedamin* (230), *U postiji se na košujicamin spqlo* (164).

Dativ, lokativ i instrumental imenica ženskoga roda *i*-vrste imaju nastavak *-iman*: *A jq i daje nikamo u misliman gren* (73), *i ki je rićiman bada kaj jež* (102), *očiman ide, a zubiman suva* (198).

Zamjenice

U govoru Zubovića lične zamjenice uglavnom imaju uobičajene oblike, npr. *oli san oto bi i ja* (202), *meni uvik ništo fali* (236), *za mene kaj nika noćna mora* (136); *ti si kaj kravica* (281), u *tebe san namurqn* (261), u *tebi mi tići pivaju* (61); *da mu*

da vičeru (284), kad je čovik š njin nasamu odi (48), Njega rashlādi majštrāl (120), U no vrime njemu ni bilo mire (166); jenon zgodon o njoj povidq (167), Pokoj vični daruj njoj, Gospodine (251); A mi smo jadni juski stvori (104), nek nqs Bog čuva (291), Nek nas tvoja jubq̄v čuva (262); niki od njih munjen ni (283), Oni su u južnje-mu selu (92), š njiman bi drobila kamenje (122), Za njiman se nikad ne okrići (88).

Karakterističan je oblik instrumentala zamjenice prvoga lica koji glasi *manon*, dakle s odrazom vokaliziranoga jera: *dok si s manon moja lipa vilo* (275), *sada je s manon moja pqška vala* (18).

U obliku se *tobon* opaža stara osnova *tob-*: *Evo me s tobon* (76), *sqmo s tobon lipo mi je* (61).

Zagospodarili su oblici *namin*, *vamin*, dakle prema starim instrumentalnim množinskim oblicima: *Bi je, sad ga meju namin ni* (205), *i biće namin judiman sve gore* (101), *kaj daleko sićanje je u namin ostalo* (73), *ostaće u namin do zqdnjega vika* (27), *Svaka je od njih ništo lipo namin dāla* (30); *A da ne rečen vamin lqž* (176), *A i oto morq̄n vamin reć* (166), *Dobro vamin jutro, moji dobri judi* (46), *Ovdi mi je lipo s vamin biti* (275), *pozdrav vamin sviman* (134).

Značenje 'ih' pokriva lik *hi*: *Bi san sritan čq san hi se liberaq* (137), *judi čq hi volin* (75), *Oli hi je mat berzo rasplela* (137), *Pitaće hi jesu, oli nisu, dobri bili* (102), *Puno hi je ki živu kaj muhe brez glave* (141), *Sad hi više ni, i ki hi se još sića* (193), *zoron su hi petesi i tovari budili* (46).

Povratna zamjenica također ima očekivane oblike: *Čovik sqm sebe unesrići* (155), *govorin sebi, ma ne pervi put* (73), *I kad san se uskovisti* (85), *Judi su se sebi okrenuli* (198), *mućali su i u sebi mormorili* (55), *sveti kerst bi na sebe klala* (41).

Ističe se instrumentalni oblik *sobon* sa starom osnovom *sob-*: *A i dālo mi je brantat za sobon* (84), *Češ me sobon u kajić uzest?* (117), *friž./čq ga još uvik sa sobon nosin* (73), *i čq san sti ponest sa sobon* (84).

Posvojne su zamjenice dobro potvrđene. Nekoliko je potvrda za zamjenice *moj*, *tvoj*, a treba istaknuti da je najčešće *moga*, *momu*, *tvoga*, *tvomu*, dakle kraći oblici: *Gospe s četire strāne moga oтока* (260), *Mir udili momu tilu* (76), *Moje tersje: u Poju, Slatini, Cerniki* (182), *moji bi zubi zniknuli i padali* (31), *na suroj punti moga Velog žq̄la* (18), *namo na momu škoju* (75), *Ovdi je i moje more* (197), *po momu ocu Roku* (20), *teplih rići mojih judi* (60), *u životu ovih mojih judi* (220), *vo san reka, vo su rići moje* (274); *I nako tvoj zgubjen juski život* (225), *jed je tvoj jubjeni Sin otako sti* (236), *Kaj da u tvomu slabomu tilu* (261), *ki je od tvoga roda i kervi* (128), *ma nis dugo u tvomu raju ostq* (235), *ne gedaju na miru tvoju* (126), *tvoja boća na bulin* (225), *U tvomu krilu misto mi je* (76) iako se jednom sreće i dulji oblik *mojemu*: *sqn se o mojemu junqštvu./berzo kaj i dim, rasperši* (139).

Dativ, lokativ i instrumental množine obično glase *mojiman*, *tvojiman* (Vranić 2011: 104), kao što čitamo u stihovima *Mojiman škofuniman od vune./smišile su se*

nike nove fortune (137), no u više nalaza stoje i kraći oblici *mojin*, *tvojin*: *i je ništo s mojin zubiman bilo* (31), *meju mojin stišnjenin perstimán* (83), *Uvik si u mojin grudiman* (61); *čq sve gredu tvojin putiman* (61).

Prema njegov najčešće je njegovoga, njegovomu: *i njegovoga jedinoga Sina* (98), *Kakova je za njegovu fameju* (220), *On je moj u svemu, a ja njegov* (63), *u celomu njegovomu mižernomu li svitu i viku* (248), *U meni živu njegove stare zaburqvjene stvarí* (62).

Za zamjenicu *njezin* nekoliko je potvrda: *i vreteno je njezino stalo* (30), *mi i daje pametimo njezino ime* (30), a ističe se kraći lik *njezinin*: *doli pod njezinin nogamin* (213).

Nekoliko je potvrda za oblike *naš*, *vaš*, a treba istaknuti da je najčešće *našega*, *našem*, *vašega*, *vašem*: *a oto retki u našem selu vidu* (33), *doša u naše selo* (78), *Ni bi od našega sela, ni od našega oтока* (208), *ni ni za našega popa* (184), *Oli je oto niki naš čovik* (78), *otako je za našu ferju* (53), *svud okolo, naš pošten svit* (94), *u našem portu svi kajíci* (247); *tajna, moja i vašá* (302), *u vaše zdravje* (186).

Ovjeran je lik *njihov*: *a sad ćuhajte njihovu štoriju* (88), *kako su se njihova dva tovara utopili* (216), *njihova jaka kerščanska vira* (259), *njihovi voli, tovari i janjci* (259). Dativ, lokativ i instrumental množine obično glasi *njihovin*: *Oto su bile njihove mudre riči* (248), *Rakija se je pekla u njihovin kotliman* (180), *u njihovin pustin besedamin* (230).

Nekoliko je potvrda za posvojno-povratnu zamjenicu *svoj*, a treba istaknuti da je najčešće *svoga*, *svomu*, dakle stegnuti oblici: *dobrin svojín domqćin vinon* (223), *ispuni san svoga serca žezu* (274), *i svomu se Bogu pomoli* (97), *Jeno lito čq je već pri svomu kraju* (84), *Jubi kaj brata bližnjega svoga* (57), *s teškin svojín od života brimenon* (59), *vqñ oli nutra svoga rodnoga stqna* (32). Mjesto *svojima* evidentirano je *svojin*: *Ti sa svojín dobrin judima* (61).

Među pokaznim je zamjenicama važno podvući oblike *otq*, *oto*, *ota* u značenju 'taj', 'to', 'ta': *Čudna je bila otq mqška Matija* (122), *da je oto bilo krivo* (155), *Ma otq sveti glqš više ne ozvqñja* (227), *mertqñ za oto ne haje* (157), *Otq se još ni na svit rodi* (247), *pa da se i otq mirqkul dogodi* (31). Prema *otq*, *oto* dolazi *otoga*, *otomu*: *A ni ja nis u otomu iznimka bi* (31), *a o otomu i danqš priča traje* (105), *i ne na otomu ostar* (92), *i puno nas otoga boli* (262), *neka i na otomu Bogu zafqli* (124), *puno otoga lipoga dat* (189).

Pokazne su zamjenice i (*o*)*takov* ('takav'), (*o*)*vakov* ('ovakav'), (*o*)*nakov* ('onakav'): *Kakov je ovdi narod, otakov će on uvik bit* (197), *nisu više otakove mrzle zime* (140), *otakov je uvik bi, otakov je sad* (94), *Otakov se je rodi* (111), *otakovoga žqla/ nima od Ručice do Luna* (154); *A sad kad je vakov ni za niš* (166), *ki voli vakovi merci* (302), *nidi je na svitu ne bi ovakovu nqša* (162), *vakov svit/ ne more uvik za*

mene dobar bit (42); a ki bi ga nakovoga više više i sti? (47), a s^gmo je, vajda, jena ostala,/onakova kakova je i postala (264).

Zamjenica je *ki* ovjerena kao upitna i odnosna zamjenica za ‘živo’: A ki oto more verovat? (122), i ki ga je moga fer^gmat (71), i ki se u koga i u č^g pač^g (47), Ki će živ bit, nek je dočeka (100), Ki more u Barbatu obstat,/on^g ki ne more berzo krep^gpat (118), ki oto more znat? (64), Ma ki od v^gs ovo sad ču^gha? (74), Ne sičan se više ki je uple škofuni (136), Odma će se vit ki je dobar bi (102). Njezini su oblici koga GA, komu DL, kin I: A komu je kopajuć fil puka (74), A komu sva ova munješćina triba? (124), da ne spomenen koga drugoga (268), geda nutra, potli geda v^gn,/retko s kin, a nikad s^gm (170), Komu si d^g one naše mujace (114), S kin san? (234), Sp^gsa ni od koga, ni od kuda ni (216).

Zamjenica je *č^g* ovjerena kao upitna i odnosna zamjenica za ‘neživo’: A č^g će ti drob brez kruva? (230), Č^g ako nas n^gzad na dolnji kraj hiti? (215), č^g je oto šicija? (169), Č^g je život brez žutice? (185), Č^g ti je, kump^gre, ov^g život? (222), daj nan č^g oćeš (262), I č^g još o sviman njiman reć? (93), ma zn^gn č^g j^g ne moren (247), od tankoga konopa č^g je ruke pili (228), Oprosti nan č^g smo mi/s^gmo slabi, judi grišni (262), Smiluj mi se, č^g san da zlafernica (253), sve č^g donese život (248).

Zamjenica se *č^g* može rabiti mjesto drugih upitnih riječi: Č^g ga ni čut? (250), Č^g ni njega ni? (250), I č^g sad triba užgat fr^gl? (155).

Zamjenica se *č^g* rabi i u značenju ‘išta, bilo što’: ćeš č^g popit? (110), Ćeš č^g užit? (110), Je č^g čut? (250), Je č^g grozje ve godine urodilo,/i je sve, kako Bog zapovida, bilo? (132).

U tekstovima je naročito važan čakavski kompozit *z^gč*: On^g bi zn^g z^gč na svitu žive (238), Z^gč je luna lima ostala (256).

Zabilježene su ove složene neodređene zamjenice:

– *niki* (‘nitko’): da nisi nikomu rekla (302), jed niki oto onda ni moga znat (42), Kad bi se, ne daj Bog, najuti,/nikoga ni puten pozdravj^g (202), kaj da niki nima ni pol uha (69), nek te niki ne švert^g (57), Nidi nikoga živoga u selu (204), niki više oto ne čini (74), niki u Barbatu s tovaron ne ore (70), sve no č^g je grubo i lipo,/i nikomu ne verovat slipo (248);

– *niki* (‘netko’): A niki bi kaj tovari stili bit (51), a za nike druge stv^gari (80), Biće da je niki Kolanjac (78), da mu niki drugi vrime krade (32), i ki se ne bi pred nikin skrivi (238), I vidi san, kaj u nikoj s^gnji (71), iza nikih dalekih škojov (83), nikiman puno uzimje,/a nikiman ništo i d^gje (199), od nike jalove ovce oštre dlake (136), reka mi je niki čovik (50), svi oni po nikomu svomu redu (115), u nikoj skuji s^gma živila (122);

– *svaki*: I otako, svako godišće (229), i svakomu se dogodi niki kvar (241), kaj i petesi, svako jutro, selo budi (244), od svakoga išće (267), od svakoga posla u agustu (228), on je kaj i svaka ovca škoduja (222), Oto su bile njihove mudre riči,/

čȅ svakomu keršćaninu u životu,/svaku bolest izliči (248), Svaki od nȅs znȅ mižeriju svoju (241);

– čȅgod: čȅgod bi se za večeru i užilo (180), moga bi čȅgod od otoga i prodat (300), pa ću namo skočit i čȅgod kupit (299);

– niš/ništa: i brez nje se niš ne dȅ sakrit (125), i nako niš ne vaja (120), ja baš niš ne bacilan (63), Ni on ima ništa (146), ničin se zaminit ne more (84), niš ne činiju (43), niš ne govorin (43), u niš se ne pačat (34);

– ništo: A onda ga je u drobu ništo stislo (53), bilo je svega i svačega, i još ničega: sve čȅ ti serce i duša zaželu (299), ništo san, fȅla Bogu, i postȅ (42), sȅmo je ništo reka (152), Svaka je od njih ništo lipo namin dȅla (30);

– svašta: I još puno otoga,/svega i svačega,/na špȅgu je visilo (112);

– bilo čȅ: umisto da bilo čȅ lavurȅ (148).

Upitno-odnosna pridjevaska zamjenica glasi *ki* ('koji'): Dodȅr jedȅn lancun,/kin se pokrivala kočeta (112), i je Milin još ki pȅnj posadi? (132), Imȅ je lȅju, ku je kupi oli naslidi (167), jenoga lita, koga više nima (18), nomu komu dobro gre nena vidu (141), On je porat za derveni kajići, ki su uz rivu poštivȅni (62), oni ki imaju puni drobi (130), Oprosti mi, Isuse, za sovanje,/kin san uvridi Tvoje ime (253), škatule na kiman je lipo pisalo (301), U butigi, u ku je on stupi (299), U Slatini, na briščiću,/koga su težȅci zvȅli Gerbica (258), za ribara ki pojde na sviću (128).

Čakavske je boje upitno-odnosna zamjenica u značenju 'čiji' koja ima oblik čigov: A čigovih je moglo bit:/Antonjakovih oli Lovrićovih (144), čigova je motika, a čigov kračun (154), Čigov san? (234), čigova je nȅjboja punica (69), ni vȅžno čigov je bilig (152), Su čigove ovce šle u škodu (133). Prema čigov dolazi neodređena zamjenica ničigov: i ničigovo se ne bi prominilo stanje (240), ma ničigova guzica (178).

Upitno-odnosna zamjenica u značenju 'kakav' ima oblik kakov: kakov će put mȅli imat (42), kakovi sve judi vuda greju? (126), kakovih sve judi/na vomu svitu ima (50), kakovo će vrime klȅst (45), kakovu su sudbinu zaslužili (137), Oto ni bi bilo kakov tovȅr (52). Prema kakov dolazi neodređena zamjenica nikakov: A vajda je i nikakov čovik bi (240), i ne bi ga ja dȅ,/ni za nikakov lik (38), i ne bojte se nikakove glȅdi (199), ne išće nikakovu plȅću (36), nek te ne pritišču nikakovi jȅdi (245), Oli ni nikakova mȅška bila? (122).

Zamjenica je svȅs ovjerena u značenju 'sav': Bila je svȅ gladišov puna (144), I onda junaški pȅnut na svȅs svit (265), Moj škȅj je svȅs od kamena (231), pa bi jadna svȅ umorna sela (156), Zvoni bi veselo za svȅs živi narod (244).

Zamjenički je pridjev sȅm potvrđen u analiziranoj građi: A i sȅm tvoj juski život (172), Doša san sȅm na perstim (203), Na sȅmoj Merkoj punti (115), Na sȅmomu ove pisme kraju (184), ona sȅma od sebe, neće kopat (189).

Brojevi

Podastire se nekoliko ovjera za glavne brojeve: *Dva oli tri prazna žmuja* (210), *Komešić će dovest svoja tri brata* (243), *i na četiri vesla moren plovi* (166), *ogrđjeno sa četiri zida* (181), *oto ti je pet minuti hoda* (275), *pa ni pet ni šest, rekla mu* (301), *Za veli blajdan 'radovalo se' sedan dan* (244), *osan tračkov od mērka* (301), *Oko jedanaest uri, šli su marendat* (105), *Rakija bi četerdeset grđdi imala* (180), *više od dvisto kun* (38).

U paškim se čakavskim govorima sklanjaju brojevi 'jedan', 'dva', 'tri', 'četiri' te 'obadva' (Vranić 2011: 109), a i građa nudi pojedine oblike: *Jene su žene malo šporkije* (96), *jenoga ćeš popit ti, a drugoga ja* (245), *Kad bi ja (jenoga dana) umra* (240), *konci jene jubavi* (64), *na jenomu i drugomu uhu* (144), *na jenomu uskomu putiću* (258), *Pitali jenoga Zubovića* (150).

Za značenje se 'tisuća' upotrebljava imenica *ijada*: *Ijadu godišće je već pasalo* (100), *ijadu je tajni* (75).

Nekoliko je potkrepa za redne brojeve: *doć u prvi mrak na žal* (221), *ki želi bit uvik prvi* (128), *Ako san s drugin, onda nis sam* (234), *treti brat tratu poteže* (94), *Oli niki tretii?* (21), *četverti je dan malo pomolala* (139), *od sedmoga vika* (88).

Pridjevi

Neodređeni su pridjevi u deklinaciji ponajčešće priklonjeni nastavcima zamjeničko-pridjevske deklinacije. Razlika se između određenoga i neodređenoga lika najbolje čuva u nominativu jednine muškoga roda, npr. *svas jadan* (33) prema *jadni dide* (33).

Nekoliko je ovjera iz sklonidbe: *dan propasti i veloga straħa vražjega* (102), *kadine od tverdoga/gozja* (64), *kaj da priti meni malomu čoviku* (83), *kaj da su u zemajskon raju* (89), *ma ne u debelomu hladu* (37), *misto pravoga vina* (90), *na gornjemu oli donjemu muliću* (128), *na teplomu melu* (18), *oli po domaćemu juskomu neredu* (164), *u dalekomu i tujem svitu* (230), *u staromu zadimjenomu šufitu* (22), *zato ćapaj livon rukon* (245); *da ću otako navuć mudrih judi bis* (141), *đugi, mokri škandaji* (64), *gren od ovih lipih dan* (160), *iza niki dalekih škojov* (83), *lipi konopi jubavi* (65), *niki zgubjeni požnjačići* (90), *sa sitnin biseriman* (62), *sa svojim dobrin judiman* (61), *teplih riči mojih judi* (60), *u njihovim pustin besedamin* (230), *visoki beli brizi* (121). Kako je vidljivo, razlikuju se palatalni i nepalatalni nastavci, odnosno razvijen je tip *lipoga – tujega*. U genitivu je nastavak *-oga/-ega*, u dativu i lokativu najčešće *-omu/-emu*, ali se može uvući i kraći nastavak *-on/en*, a u dativu, lokativu i instrumentalu množine mjesto *-iman* najčešće dolazi kraći nastavak *-in*.

Komparativ se tvori od osnove pozitivna sufiksima *-j-* i *-ij-*: *bićeš puno pametnijii* (266), *da baren ne buden munjenijii* (266), *Glās mu je bi debji, muklijii i nikako tužnijii* (244), *iman dušu tverju od ledine* (253), *lipši, svitlijii, luštranijii* (187), *Sve*

škuriji je dan (56), *svi smo bili šesni, mlaji* (246), a sreće se i nekoliko potvrda koje u komparativu imaju supletivne osnove: *Govori je da je boji špiker* (206), *Mertvaški je zvon bi veći* (244), *Zmorašnji manji zvon* (244).

Superlativ se tvori prefiksom *naj-* koji se predmeće obliku komparativa: *Čigov je u selu najboji sir* (69), *čigova je najboja punica* (69), *tovar ki je bi najglavniji* (62).

Glagoli

Infinitiv je u zubovskome govoru apokopiran: *Dide bi uža na gramači staj* (53), *Istinu ćeš Božju čut* (245), *Ki će poć u Metajnu za 'Dva luja'* (69), *mlji čovik ne more kaj veli bit* (70), *Moga je pot bevande kargat* (212), *Moreš popizat veloga jarbuna* (125), *Svaš će svit onda propast* (100), *Zna reć da je boleščina i starost* (32).

U infinitivu je glagola II. vrste i oblicima tvorenima od infinitivne osnove dosljedan morfem *-nu-* (< *-no-): *ca ćeš potegnut Pag u Barbat?* (106), *i ki će vitar sutra okrenut* (45), *kako će on velu vriću dignut* (119), *Ki se ne more od droba prignut* (119), *ne zna zamuknut* (152), *pa će se prama njemu maknut* (45), *za pobignut od žene Marije* (265); *Dide bi se na drugu bandu okrenu* (31), *i kad bi tovar zaruknu* (48), *je presahnula u Slatini Vruja?* (133), *Jesu gologa bankalon zagernuli* (102), *Judi su pobignuli od poja* (74), *Onda se je preja života prekinula* (30), *ovce su se stisnule u toru* (204), *Svi su odahnuli* (55), *Uzdahnula bi i rekla* (40), *Zora je svanula, a bura je pomolala* (218).

U 3. licu množine prezenta nastupaju nastavci *-u* i *-ju*: *da virni mertvi zaveršu u raju* (95), *daleki brizi zvukon pogajaju* (239), *i ne volu otu priliku prepuštit* (51), *i reka da se svi množiju./da oru, kopaju i žito siju* (235), *jadni tovari zaman okolo plivaju* (216), *jed mu pisme kaj tice letiju* (276), *Judi se za sohe od kajica deržiju* (216), *kalebi nosu/sičanja u letu* (17), *Madiri jaki kolpi terpiju* (214), *Molu za zdravje, mir i veseje* (95), *Ne daju se judi – 'forte' deržiju* (214), *ne greju u Pag* (43), *ne moreju prebrojit* (71), *nek nan sarmo dobro vino daju* (184), *ova van dica danas nosu* (140), *pa stavu sardele u latu* (92), *pasivaju berzo lita i zime* (197), *plivaju pajoli, a more stalno proliva* (216), *svi drugi vidu da neće dobra žena bit* (141), *Svi se oni u mertvaško kolo vataju* (243), *u crikvu greju* (272), *U strahu gucaju ariju od bure* (204), *učiju lipo lavurat* (255), *ujutro tražu tovarju stiju* (92), *Zoveju hi i Palitari* (88), *Zvirje i Papir i daje u mih sviriju* (243), *Žerna gronzulaju* (227).

Glagolski prilog sadašnji nema finalno *-i*: *A komu je kopajuć fil puka* (74), *gledajuć u nebo još bi reka* (221), *pa krocajuć šli umorni doma* (215), *znajuć da in je život ovdje deštrigan* (243).

Glagolski se pridjev trpni pomoću više sufikasa: *-n-*, *-jen-*, *-ven-* (nema potvrda za *-t-*, *-et-*), a za potkrepe je dovoljno se uvjeriti u dio jedne pjesme: *Moje je terse žujima zgrapno./ teškon mukon posajeno./ 'nazeleno' i 'narasplat' pocipano./*

obrizano, indikano, cimano, sumporano.../ Potli je na kupi skopano,/ zamlajeno i postergano,/ lozjen i terstikon zajačeno,/ dračamin zadračano,/ roson i dažjon blagosloveno./ Mukon je i potribon zgojeno,/ posolicon od bure poškropjeno./ Moje je tersje u slatkon grozju,/ kaj sve u poju, blagosloveno,/ u misiman na tovaru gonjeno,/ u košu nogamin smaščeno./ u badanj kaj mašt spremjeno (182).

Imperativni su oblici za 2. lice jednine dobro zastupljeni u izvoru: *Lagje! Lagje poteži!//Krok boje zaveži!//Boje povuci! (54), Laškaj! Fermaj!//Kavecał poravnaj!//Malo se dricaj! (54), Ne kupuj mašku u mihi (190), pa zamahni, pa kargaj,/pa orcaj, a u poslu ne pomolaj (187–188), Popuščaj malo! (54), Skupjaj, Ivane, mrižu!//Berzje, Miko salpivaj!//Kavecał, Frane, odmolivaj! (54), uvik 'forte' derži (183), Za njiman se nikad ne okrići (88), zapivaj š njin za šjoru 'Mandu' (183).*

Futur I. tvori se od prezenta nenaglašenoga oblika glagola *stit* i infinitiva: *Češ doć u Kolan na Karmenicu? (151), Kad će prestat dąž i jugo (69), Pa ćemo govorit/ nako po starinsku (245), sve će prekrit bisno more (101), Š njon ćeš ništo i imat (189).* Ako je infinitiv ispred pomoćnoga glagola, oni se obično spajaju: *imaćeš miran san (161), imaćeš uvik u životu lipi bokun (142), Jubićeš Božju i jusku pravicu (186), Moraćemo okolo preko Časke (215), Pitaćete kako se je oto dogodilo (31), Zapivaćemo staru pismu našu (245).*

Futur se egzaktni u građi tvori od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* i infinitiva: *a ki bude zlo dilo drugiman čint,/svoj će život upropąstit (103), Kad te bude ki čq pitat (58), neće kopat,/ako bude u kantunu ležat (189), a paški čakavski govori poznaju i tvorbu pomoću svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga (Vranić 2011: 191).*

Perfekt se tvori od nenaglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga: *Bepo je onda od torbe jaje izvadi (105), Bura je svoje nedilo napravila (213), ispunil san svoga serca žeju (274), Ma ni otako dugo moga obostat (45), Na otoku je bi čovik (45), Uvatili smo ribicu (293), Za kvvson su odile žene u cerno (251).*

Pluskvamperfekt se tvori pomoću perfekta pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga: *Bi je on šq malo ulivo (155), možda se je bi osloni (27), Zgubi je bi ništo prije (211).*

Kondicional se sadašnji tvori od posebnoga oblika glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga. U izvoru nije često zastupljen: *Kerščani bi i daje molili i beštimali (240), nosi bi i ti tovarje brime (266), Ribari bi i daje mriže hitali (240).*

Kondicional se prošli tvori od kondicionala sadašnjega pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga: *Bi bi oto, za čovika, pravi gušt (84), Spominjen ga da ne bi bi zaburqvjen (52).*

Među prilozima svojim se likom ističu: *atento* 'pozorno, oprezno': *Voli je i barijak minjat,/ i uvik atento stat (45), deboto* 'gotovo, umalo, skoro': *a za njin*

ostaje, *deboto*, sve (33), *duron* ‘stalno, neprekidno’: *Ima hi puno ki duron sviman govoru* (142), *latko* ‘lako’: *Ako ne, more se latko ferat* (172), *lešto* ‘okretno, hitro’: *U kajic bi se lešto kercq* (52), *osajuga* ‘s južne strane’: *da je tolič niki doša osajuga* (211), *prešepoko* ‘otprilike’: *Ocinit, prešepoko, godišća tovaru* (125), *unjulo* ‘jednostruko’: *jena do druge: unjulo oli uduplo* (181).

ZAKLJUČAK

Šime Zubović, autor iz mjesta Zubovića na otoku Pagu, poznat je ponajprije po *Rječniku govora sela Zubovića na otoku Pagu*, koji je objelodanjen 2019., a sada i po novoj dijalektalnoj zbirci *Glasi vrimena (otok u meni)* iz 2022. Njegova je zbirka pjesama u cijelosti pisana mjesnim govorom Zubovića, a obaseže više od 150 pjesama, kraćih pjesničkih formi i jedan kraći prozni ulomak. Osim što posjeduje književnu vrijednost, važna je i s dijalektološkog aspekta. U članku se na fonološkoj i morfološkoj razini detaljnije analiziraju jezične značajke dijalektalnih tekstova Šime Zubovića te se promatraju u odnosu na osobitosti sustava mjesnoga govora Zubovića. Utvrđuje se da Šime Zubović, kao dobar poznavatelj govora, dosljedno bira jezične karakteristike svojstvene materinjemu mu govoru, odnosno precizno uspijeva pretočiti zubovski govor u pisani medij. Stoga se o tekstovima može reći da su svojevrsno dijalektološko vrelo koje također promiče zubovski govor, a usto i pridonosi njegovu očuvanju.

LITERATURA

- Barac-Grum, Vida. 2011. Pjesnički jezik Zlatice Balas – dijalektološka crtica o grižanskome govoru. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 37/2: 301–307.
- Derksen, Rick. 2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden – Boston: Brill.
- Finka, Božidar. 1971. Čakavsko narječje. *Čakavska rič* 1/1–2: 11–71.
- Galić, Josip; Lisac, Josip. 2016. Čakavština Milene Rakvin Mišlov i kaljski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 20: 57–78.
- Galović, Filip. 2019. *Govori otoka Šolte*. Općina Šolta – Hrvatsko katoličko sveučilište.
- Galović, Filip. 2020. Govor Jelse na otoku Hvaru i pisanje Marice Gamulin. *Čakavska rič* 48/1–2: 49–76.
- Galović, Filip. 2015. Jezične posebnosti jednoga splitskoga romana iz 90-ih godina XX. stoljeća. *Čakavska rič* 43/1–2: 51–77.
- Galović, Filip; Sesar, Dubravka. 2018. Pražnička čakavština u pjesništvu Tomislava Dorotića. U: *Od fonologije do leksikologije: Zbornik u čast Mariji Turk*. Stolac, Dijana; Ma-

- can, Željka (ur.). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, 343–355.
- Galović, Filip. 2013. Prilog istraživanju jezika hrvatske dijalekatske poezije: bračko čakavsko pjesništvo. *Croatica et Slavica Iadertina* 9/1: 83–98.
- Galović, Filip. 2014. Velolučki govor u čakavskome pjesništvu Dobrile Franetović Kuzmić. *Mogućnosti: književnost, umjetnost, kulturni problemi* 4–6: 128–138.
- Jonke, Ljudevit; Finka, Božidar. 1981. Dijalekatski fenomen (na primjeru čakavskoga narječja). *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5: 119–124.
- Jutronić, Dunja; Tomelić Ćurlin, Marijana; Runjić-Stoilova, Anita. 2016. *Libar o jeziku Marka Uvodića Splićanina*. Split: Filozofski fakultet u Splitu.
- Lisac, Josip. 2005. Čakavština u »Senjskom puntapetu« Miroslava Kovačevića Senjanina. *Croatica et Slavica Iadertina* 1: 39–46.
- Lisac, Josip. 2006. Dijalektalno i zbirka Moj grad u opusu Vinka Nikolića. *Murterski godišnjak* 4: 327–337.
- Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lukežić, Iva. 1987. Čakavština u pjesmama Drage Gervaisa. *Domesti* 7–9: 587–599.
- Lukežić, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka – Čavle: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Moguš, Milan. 1977. *Čakavsko narječje. Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Moguš, Milan. 1977. Je li Nazorova čakavska poezija kastavska? *Radovi zavoda za slavensku filologiju* 15: 115–120.
- Nežić, Ivana. 2020. Na ken zajike kanta otac ča-vala? Čakavština u stvaralaštvu Duška Jeličića. *Zbornik Lovranščine* 7: 91–108.
- Pliško, Lina. 2020. Pjesnička čakavština Živke Kancijanić. *Barbanski zapisi. Zbornik radova sa znanstvenog skupa 'Barban i Barbanština od prapovijesti do dana'; Deveti memorial Petra Stankovića 'Barban u srcu'* 8: 251–266.
- Pliško, Lina. 2013. Roverska čakavština u Perušanki Vladimira Gagliardija. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 18: 255–268.
- Sujoldžić, Anita; Finka, Božidar; Šimunović, Petar; Rudan, Pavao. 1990. Lingvističke udaljenosti otoka Paga. *Filologija* 18/7–37.
- Šimunović, Petar. 1989. Balotine pjesme u ogledalu rakaljskoga govora. *Rasprave ZJ* 15: 2017–217.
- Tomelić-Ćurlin, Marijana. 2009. Proučavanje jezika hrvatske dijalekatske poezije (kaštelanska čakavica). *Čakavska rič* 37/1–2: 77–86.
- Vranić, Silvana. 2008. Čakavsko-štokavski odnosi u govorima jugoistočnoga makrosustava na otoku Pagu. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 14: 119–134.
- Vranić, Silvana. 2002. *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 1. Fonologija*. Rijeka: Matica hrvatska Novalja.
- Vranić, Silvana. 2011. *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 2. Morfologija*. Rijeka: Matica hrvatska Novalja – Filozofski fakultet.

- Vranić, Silvana; Oštarić, Ivo. 2016. *Rječnik govora Novalje na otoku Pagu*. Novalja: Grad Novalja – Ogranak Matice hrvatske u Novalji – Filozofski fakultet.
- Vranić, Silvana. 2015. Omišaljaska čakavština u poeziji Nikole Kraljića. *Zbornik u čast Katice Ivanišević*, 225–232. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Vulić-Vranković Sanja; Galović, Filip. 2017. Memoarska proza Venere Stojan s dijalektološkoga aspekta. *Čakavska rič* 45/1–2: 5–21.
- Zubović, Šime. 2022. *Glasi vrimena (otok u meni)*. Zagreb – Novalja: Ogranak Matice hrvatske u Novalji.
- Zubović, Šime. 2019. *Rječnik govora sela Zubovića na otoku Pagu (Besede)*. Novalja: Ogranak Matice hrvatske u Novalji.

THE LOCAL DIALECT OF ZUBOVIĆ ON THE ISLAND OF PAG IN THE LOCAL DIALECT TEXTS OF ŠIME ZUBOVIĆ

S u m m a r y

Šime Zubović, an author from the village of Zubović on the island of Pag, is known mainly for the *Rječnik govora sela Zubovića na otoku Pagu*, which was published in 2019, and now also for a new dialectal collection *Glasi vrimena (otok u meni)* from 2022. His collection is written entirely in the local dialect of Zubović, and contains more than 150 poems, shorter poetic forms and one shorter prose fragment. Apart from the fact that the texts are very valuable from a literary point of view, his use of dialect is of particular value. The article analyzes the language of the mentioned collection in more details on the phonological and morphological levels. It is shown that the author in his choice of expressing his memories, thoughts and reminiscences, as a good speaker of the dialect, consistently uses linguistic characteristics specific to that particular local dialect.

Key words: *local dialect of Zubović; Middle Čakavian dialect; Šime Zubović; dialectal literature*

LA PARLATA DI ZUBOVIĆ SULL'ISOLA DI PAG NEI TESTI
DIALETTALI DI ŠIME ZUBOVIĆ

Riassunto

Šime Zubović, autore nativo del paese di Zubović sull'isola di Pag (Pago), conosciuto innanzitutto per il *Dizionario della parlata del paese di Zubović sull'isola di Pago - Rječnik govora sela Zubovića na otoku Pagu*, pubblicato nel 2019, e ora per la nuova raccolta in dialetto *Le voci del tempo (l'isola in me) - Glasi vrimenta (otok u meni)* del 2022. La sua raccolta è scritta integralmente nella parlata locale di Zubović, e conta più di 150 poesie, forme poetiche brevi e un breve passo di prosa. Oltre al fatto che i testi sono molto validi sotto l'aspetto letterario, hanno particolare valore anche sotto l'aspetto linguistico. In questo articolo si analizza più dettagliatamente a livello fonologico e morfologico la lingua della raccolta citata e si dimostra che l'autore nel presentare i suoi ricordi, pensieri, memorie e aspirazioni, e come buon conoscitore della parlata, sceglie letteralmente le caratteristiche linguistiche proprie della parlata locale.

Parole chiave: parlata di Zubović; dialetto ciacavo centrale; Šime Zubović; letteratura dialettale

Podatci o autoru

Izv. prof. dr. sc. Filip Galović zaposlen je na Hrvatskome katoličkome sveučilištu u Zagrebu, a vanjskim je suradnikom Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U znanstvenome se radu bavi jezikoslovnim temama, s osobitim usmjerenjem na dijalektologiju. Njegov se nastavni rad također ponajprije dotiče dijalektoloških tema, pored onih iz područja sociolingvistike i hrvatskoga standardnoga jezika. E-pošta: filip.galovic@unicath.hr